

Νικόλαος Σαρίπολος
Ἐναρκτήριο μάθημα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον

(Ἐξεφωνήθη τὴν 5ην Νοεμβρίου 1862)

(Ἀφοῦ εἶχε ἀναγορευθῆ, τὸ 1844, διδάκτωρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς, μέ πρόσκληση τοῦ πρωθυπουργοῦ τότε Κωλέττη κατέβηκε εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔγινε ἰδαίτερος γραμματεὺς του. Τὸ 1846 διωρίσθηκε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν εἰς τὴν ἔδρα τοῦ συνταγματικοῦ Δικαίου. Τὸ 1852 ὅμως ἀπολύθηκε ἀπὸ τὴν πανεπιστημιακὴν θέσιν του ὡς ἀντιανακτορικὸς. Ἀπὸ τὸ 1854 μέχρι τὸ 1860 ὑπηρέτησε ὡς σύμβουλος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν. Τὸ 1862 μέ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ὀθωνος ἀναδιορίσθηκε εἰς τὴν ἔδραν «Φιλοσοφίας τοῦ Δικαίου καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Δικαίου». Τότε καὶ ἐκφώνησε ἐναρκτήριο μάθημα, πού οἱ πρῶτες σελίδες του ἀποτελοῦν μνημειακὴ ἔκφρασις τῆς ἠθικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς πνευματικῆς εὐθύνης τοῦ πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου).

Φίλτατοι ὁμιληταί,

Δύσποτμοι δέκα ὀλόκληροι ἐνιαυτοὶ παρήλθον ἀφ' ἧς ἀπὸ τῆς ἔδρας ταύτης δυσμενῆς πρὸς τὰς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους, κακόνους πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου, ἀνθελληνικὴ ὅλως ἐξουσία ἀποτόμως κατεβίβασέ με, πράγματι μὲν τὴν παρηρησίαν τῆς διδασκαλίας μισοῦσα, διότι ἐλευθέρους παρεσκεύαζα πολίτας καὶ οὐχὶ ταπεινοὺς καὶ ἐθελόδουλους ὑπηκόους, πρόφασιν δὲ λαβοῦσα λόγον ψευδῆ καὶ ὅλως ἀνυπόστατον, καθ' οὗ οὐκ ἔπαυσα διαμαρτυρούμενος. Καὶ ἴσως μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐνδόξου Παλιγγενεσίας ἡμῶν οἱ λόγοι μου ὑπ' ὀλίγων ἐπιστεύοντο, σήμερον ὅμως, ὅτε τὰ μάλιστα ἐπὶ τριακονταετίαν ἀφοσιωμένοι ὡς βδελύκτροπὸν τι ἀποπτύουσιν ἢ ἐπεδεικνύοντο δουλοφροσύνην καὶ ἐπὶ κατηγοριῶν κατηγορίας σωρεύουσι κατὰ τοῦ πεπτωκότος συστήματος, ἑλληνοπρεπὲς νομίζω καὶ ἀπὸ τῆς ἔδρας ταύτης νὰ βεβαιώσω ὅτι οὐ μόνον λόγῳ οὐδέποτε προσέβαλον τὸ ἓν ἢ τὸ ἕτερον τῶν τότε βασιλευόντων προσώπων, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ διάνοιαν δυσμενῆς τι κατ' αὐτῶν ἔφερον.

Πάντως πιστευθήσομαι νῦν. Εἰ δὲ ποτε οἱ λόγοι μου οὔτοι ἐν τῇ ἐκείνων ὑπεροχῇ ἀπηχῆσωσι, συννοήσουσιν ὅτι τοὺς ἐλευθέρους ἄνδρας ἀπεχθανόμενοι περὶ αὐτοὺς αὐτοδούλους συνήθροισον, ἀλλ' ἢ τῆς δυστυχίας αὐτῶν ἡμέρα ἀπέδειξεν ὅτι τὰ τῶν τοιούτων σίφις,

Λειποτάκται τῆς τύχης των γενόμενα, ἀποτάσσονται αὐτοῖς, μόνοι δ' οἱ ἐλεύθεροι καὶ τότε καὶ νῦν τὴν ἀλήθειαν κηρύττουσιν, οἱ αὐτοὶ δ' ἀείποτε μένουσιν οἰκτείροντες καὶ οὐχὶ ταῖς μεγάλαις αὐτῶν συμφοραῖς ὑβρίζοντες. Ναί, μνησθήσονται οἷων λόγων εἰς τὰ βασιλικὰ αὐτῶν ὧτα εἶπόν ποτε, καθηγητῆς ἔτι ὢν, φιλομειδῶς παραινούμενος ἐπὶ τῆς ἐλευθερίῳ διδασκαλία μου, ὅτι, εἴ περ ἢ ἐλευθερία ἀπὸ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ἐδίωκετο, ἤθελε διασωθῆ ἔν Εὐρώπῃ. Εἰ δ' ἀπὸ τῆς Εὐρώπης πάσης ἐφυγαδεύετο, ἔδει αὐτὴν εὐρεῖν καταφυγὴν ἐν τῇ κοιτίδι αὐτῆς, τῇ ὠραία ἡμῶν Ἑλλάδι. Εἰ δ' ἀπὸ ταύτης ἐξωθεῖτο, τὸ ἱερόν τοῦτο τοῦ Πανεπιστημίου ἔδος ἄξιον αὐτῆς ἤθελε γενῆ κρυπτήριον καὶ κρυφιομῦσταί αὐτῆς οἱ ἐν αὐτῷ τῆς σοφίας λειτουργοὶ. Εἰ δὲ τέλος καὶ ἐνταῦθα ὁ ἀπηνῆς διωγμὸς κατελάμβανεν αὐτὴν, ἤθελον παραλάβει αὐτὴν, ἐγὼ τουλάχιστον, ὑπὸ τὴν Καθηγητικὴν τήβεννόν μου καὶ καταβῆ μελανείμων τὴν ἔδραν ταύτην ὡς διοπετεῖς τι παλλάδιον κατακρύπτων αὐτὴν μεχρισοῦ αισιώτεροι ἐπιλάμψωσιν ἡμέραι, ὅπως τὴν φυγάδα ἀποδώσω τῇ Πατρίδι.

Ναί, μνησθήσονται ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσίν μου δεκτὸς εἰς ἀκρόασιν ὑπὸ τῆς ἀντιβασιλευούσης τότε γενόμενος, ὅπως ἀπολύσω ἑμαυτὸν ἀγενοῦς συκοφαντίας, κατανοήσας ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς βασιλίδος ὅτι τὴν ταπείνωσίν μου προσεδόκα, οὐχὶ δὲ τὴν ἀπολογία, ἐκτραχυνθεὶς ἐγὼ εἶπον αὐτῇ ὅτι τὸν πρὸς τὴν Πατρίδα μου ὄρκον ἱερώτατον ἐθεώρουν, ὅτι ἀνδραπόδων Καθηγητῆς δὲν ἐνόουν εἶναι, ὅτι τῆς βασιλείας κόλαξ οὐδέποτε ἤθελον γενῆ, ὑστάτην δὲ συμβουλήν ἔδιδον αὐτοῖς, ὅτι τὴν δουλείαν τῶν Ἑλλήνων θηρεύοντες τὸν ἑαυτὸν σαλεύουσι θρόνον, προεῖπον δὲ αὐτοῖς ὅτι, εἰ μὴ σωφρονήσωσιν, ἤξεται ἡμαρ ὅτι, ἐξόριστοι ἐν τῇ πατρίῳ αὐτῶν χώρα, τῶν ἐμῶν μνησθήσονται λόγων, καὶ ἐξῆλθον ὑστάτην ἐκείνην φορὰν τῶν ἡγεμονικῶν των μεγάρων.

Ναί, τὴν ἐλευθερίαν ἐδίωξαν. Ναί, κηρὸν ἔθεντο τῷ στόματί μου ἀλλὰ τὴν ἐλευθερίαν ἀποπνέει πᾶσα αὐρα τῆς θείας ταύτης γῆς, τίθη δ' εὐγενῆς καὶ γενναία ὀλόκληρον γενεὰν ἔκτοτε ἀπὸ τοῦ γάλακτος αὐτῆς ἐξέθρεψε καὶ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἀνέτρεψε σκηπτουῆχον Βασιλέα, ὅστις, ἀντὶ νὰ λάβῃ αὐτὴν σύνθρονον, ἐν εἰρκταῖς καθεῖρξεν αὐτὴν.

Δέκα ὅλοι δύσποτμοὶ ἐνιαυτοὶ παρῆλθον ἔκτοτε! τρεῖς δὲ τῶν θρανίων τούτων ὁ θίασος ἐν τῷ μεταξύ ἀνενεώθη! Καὶ ὅμως. . . ἐγὼ μὲν ὡς τινὰς ἐταίρους ἀρχαίους ὑπολαμβάνω ὑμᾶς περὶ ἐμὲ συνηγμένους, ὑμεῖς δὲ ὡς φίλον παλαιὸν παλιννοστοῦντα ἀσπάζεσθε. Τοῦτο δὲ διότι ἐγὼ ἐν ὑμῖν

ἔζων καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, πάντες δὲ ἐπὶ Κυρίῳ ἠλπίζομεν καὶ παρ' αὐτοῦ προσεδοκῶμεν τὴν κατάλυσιν τῶν δεσμῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἡμετέρων πόθων τὴν κατάρτισιν, διὰ δὲ τῆς πίστεως ἡμῶν, ὅτι ὁ Θεὸς τὴν Ἑλλάδα φιλεῖ, ἡ δεξιὰ αὐτοῦ συναντελήφθη ἡμῖν καὶ ἐξειργάσθη τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡμῶν, ὡς καὶ τὸ ἱερὸν λέγει ρῆμα: «ὁ Κύριος τὸ πνεῦμα ἐστίν, οὗ δὲ τὸ πνεῦμα Κυρίου ἐκεῖ ἐλευθερία».

Ἴσως ᾧφειλον, φίλτατοι ὁμιληταί, ν' ἀναβάλω τῶν παραδόσεών μου τὴν ἔναρξιν, ὅπως κάλλιον συντεταγμένος ἐμφανισθῶ ἐν μέσῳ ὑμῶν. Ἐνόμισα ὅμως ὅτι καθῆκον εἶχον νὰ φανῶ ὑπέρτερος πάσης φιλαυτίας, θραυσθέντων δὲ τῶν συνεχόντων τὰς δυνάμεις μου δεσμῶν, ἔπρεπε νὰ σπεύσω τὴν πρὸς ὑμᾶς ἐμφάνισίν μου, ἵνα δεξιωθῶ ὑμᾶς καὶ εὐχαριστήσω διὰ τὴν γενομένην μοι κατὰ τὴν πρώτην ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ προσέλευσίν μου ὑποδοχὴν, ἣτις, συγκινήσασά με μέχρι δακρῶν, ἀφήρεσέ μου τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν φωνήν, κατέβαλε δὲ ἡ ἀγάπη ἐμὲ, τὸν μηδέποτε ὑπὸ τῆς τυραννίας καταβληθέντα. Τέλος, ἵνα μεθ' ὑμῶν ἐν ἐνὶ πνεύματι, τῷ τῆς ἐλευθερίας, καὶ μιᾷ καρδίᾳ, καρδίᾳ ὅλως Ἑλληνικῇ, ζητήσω ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοὺς νόμους τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς πολιτείας.

Χαίρετε λοιπόν, φίλτατοι ὁμιληταί! Ὁ περὶ τῆς γενέσεως τῆς Ἀθηνᾶς μῦθος τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων ἐπραγματοποιήθη ἐν ὑμῖν σήμερον ὡς ἐκεῖνοι τὴν Ἀθηνᾶν ἀπὸ τῆς τοῦ Διὸς κεφαλῆς ἐκμαιευθεῖσαν τῷ πελέκει τοῦ Ἡφαίστου, ἐν θώρακι δὲ καὶ κόρυθι καὶ τὸ δόρυ κραδαίνουσιν ἔπλασαν, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ πέλεκυς τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας βαρεῖαν κατέφερε τὴν πληγὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δημοβόρου βασιλέως, ὅστις ἐνόμιζεν οὐτιδανῶν ἄρχειν, ἀνεπηδήσατε ὠπλισμένοι καλάμῳ τε καὶ δοράτι, καὶ ἡ πατρις κομπάζει ἐφ' ὑμῖν, βλέπουσα ὑμᾶς ἐτοίμους σπάθη καὶ καλάμῳ ν' ἀμυνθῆτε αὐτῆς. Ἡ ἐλευθερία σκιρτᾷ ἐπὶ τῇ θέᾳ ὑμῶν καὶ οὐρανόθεν εὐλογίαις ραίνει ὑμᾶς, ὡς οἱ συμπολίται καὶ αἱ συμπολίτιδες ὑμῶν ἄνθεσι καὶ μύροις περιέρρανον ὑμᾶς ἐν ὅπλοις διερχομένους τὰς ἀγνίας τῆς πόλεως.

ἀμφ' ἄρα μιν Τρώων ἄλοχοι θεὸν ἠδέ θύγατρεις
εἰρόμενας παιδᾶς τε, κασιγνήτους τε, ἔτας τε.

Κατὰ τὰς μελέτας ἡμῶν θέλομεν ἐξετάσει τὰ πλεῖστον ἄξια τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τῇ πόλει. Ἀνάγκη ἄρα νὰ φέρωμεν ἐν ταῖς ὁμηγύρεσιν ἡμῶν τὴν βαθεῖαν ἐκείνην εὐλάβειαν μεθ' ἧς προσήρχοντο τοῖς μυστηρίοις οἱ

πάλοι πατέρες ἡμῶν, ἐγὼ δ' ἀξιωθεὶς τῆς τιμῆς καὶ αὐθις νὰ καταλάβω τοῦ ἱεροφάντου τῆς ἐπιστήμης τὴν ἔδραν ἐπιλέγω ὑμῖν, τοῖς πρὸς τὰ μεγάλα ταῦτα Ἐλευσίνια προσερχομένοις, τὸ ἱερόν ἐκεῖνον «Ἔρρε βέβηλος». Πᾶς βέβηλος λογισμὸς μακρὰν ἡμῶν. Τὴν ἐπιστήμην ἀγαπῶμεν ὡς θεόδοτον δώρημα, μηδέποτε δὲ μιάνωμεν αὐτήν. Ἔστω ἐν μέσῳ ἡμῶν αὕτη ἢ φωταγωγὸς λαμπὰς πρὸς ἀναζήτησιν τῶν δυνάμεων τοῦ τε πολίτου καὶ τῆς πολιτείας. Ἡ ἐλευθερία ἐστὶν ἡγεμονία βίου, ἀλλὰ ἢ φρόνησις, μὴ τὸ λησμονήσωμεν ποτέ, ἐστὶ κατὰ Πλάτωνα δύναιμις ποιητικὴ καθ' αὐτήν τῆς ἀνθρώπου εὐδαιμονίας. Ἀνεκτησάμεθα τὴν ἐλευθερίαν δι' ἀνδρείας ἀπαραμίλλου. Δεῦρο δὴ συντηρήσωμεν αὐτήν δι' ἀξιαγάστου φρονήσεως. Διὰ τῆς νίκης κατὰ τοῦ πιέσαντος ἡμᾶς συστήματος ἠρξάμεθα μόνον, πλὴν πολὺ ἀπέχομεν ἔτι τοῦ ν' ἀποτελειώσωμεν τὸ μέγα τῆς παλιγγενεσίας ἡμῶν ἔργον. Ἡ νεαρὰ ἡμῶν ἡλικία, κρατοῦσα ὑμᾶς μακρὰν τοῦ πρακτικοῦ πολιτικοῦ βίου, χρησιμευσάτω εἰς συλλογὴν ἐφοδίων διὰ τὸ μέλλον. Ἡ γῆ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς κατακρύπτει τὸν σπόρον, βλαστήσας δὲ οὗτος ἀπὸ τῆς ἰκμάδος τοῦ οὐρανοῦ δροσιζέται καὶ ὑπὸ τὸ θάλλπος τοῦ ἡλίου ζωοποιεῖται ἐπὶ πολὺν ἔτι καιρὸν πρὶν ἢ καρποφορήσῃ.

Ἀδελφοί, ὁ τόπος ἐφ' ᾧ ἰστάμεθα τὸ κέντρον ἐστὶ καὶ ἐν αὐτῷ ἡ ἐστία. Δεῦρο ἀνάψωμεν ἀπὸ τῆς ἐστίας ταύτης τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰς ἱερᾶς ἡμῶν δαδὰς, ὡς δ' οἱ τῶν πάλαι ἀποικιῶν οἰκισταὶ τὸ ἱερόν πῦρ ἀπὸ τῆς μητροπόλεως λαμβάνοντες πρὸς οἰκισμὸν μακρὰν αὐτῆς ἀπήρχοντο, οὕτω καὶ ὑμεῖς, κήρυκες τοῦ πολιτισμοῦ, ὀφείλετε νὰ στραφῆτε πρὸς τὰ ἑῶα μέρη καὶ τὸν ἱερόν ἱακχὸν νὰ μεταφέρετε οὐ μόνον τοῖς περὶ ἡμᾶς ὁμογενέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀνατολικοῖς ἔθνεσιν. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος βραχὺ διὰ τῶν ὄπλων αὐτοῦ ἐκράτησε τῆς Ἀσίας, ἐπὶ τέσσαρας ὅμως καὶ ἐπέκεινα μετ' αὐτὸν αἰῶνας ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία ἡμέρωνε τῶν τῆς Παρθίας καὶ Βακτριανῆς καὶ Ἀρμενίας καὶ περὶ τὸν Πόντον ἡγεμόνων καὶ ἔθνων τὰ ἦθη. Ὑμεῖς δέ, ᾧ τῆς ἐστίας ταύτης τοῦ νέου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ σεμναὶ Ἐστιάδες, διατηρηθῆτε παρθένοι τὸν νοῦν ἀπὸ παντὸς ξενισμοῦ, διότι ἐπὶ τῇ παρθενίᾳ ταύτῃ ἐστήρικται τὸ μέλλον τῆς πατρίδος, ὡς ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου τῆς Ρώμης συλλόγου ἐστήρικτο τῆς Ρώμης ἢ τύχη. Ἐπὶ τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ἡμῶν σεμνυνόμενοι, προαλείφεσθε εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ μέλλοντος, τὸ τοῦ Λακωνικοῦ ἐκείνου τῶν παιδῶν χοροῦ ἐν ἑαυτοῖς ἀπαρατρέπτως ἐπιλέγοντες: ἄμμες δὲ γ' ἐσόμεθα πολλῶ κάρρονες.

Ἡ ἐπιστήμη διδάξει ὑμᾶς τὸ μέτρον πρὸς ὃ πρέπει νὰ ἐξαίρωμεν τὰς ἐλπίδας ἡμῶν. Τὸν μάταιον κουφότερον ἢ ἐπιτυχία κατασταίνει, τὸν δὲ φρόνιμον σύννου κατασκευάζει τῆς τύχης ἢ εὐμένεια. Δεῦρο δὴ,

φίλτατοι ὀμιληταί, ἔλαιον ἐν ταῖς λαμπάσιν ἡμῶν ἔχοντες, γρηγορῶμεν μεχρισοῦ, ἐλθὼν ὁ νυμφίος, ὃς οὐκ ἴσμεν ἐν ἧ ἂν ἐλεύσεται ὥρα, εἰσαγάγει ἡμᾶς εἰς τὸν νυμφῶνα.

Ἡ Ὀκτωβριανὴ ἐπανάστασις, ὦ φίλοι, δι' ὑμῶν γενήσεται ἐφάμιλλος τῆς κατὰ Μάρτιον ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, διότι, εἰ αὕτη ἔθραυσε τὰς πρὸς τὸν θρόνον τῶν Σουλτάνων ἀποκοντωμένας ἀλύσεις τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ ἐλευθέραν τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δυνάμεων κατέστησεν, ἡ ἐπανάστασις τῶν τελευταίων τούτων ἡμερῶν, ἥς συναγωνιστὰὶ ὑπήρξατε ὑμεῖς, τῶν λόγων οἱ στρατιῶται, ἠνέωξε τῶν ιδεῶν τὰς πύλας καὶ ἐπιδείκνυνται ἀπὸ τοῦ ἄρτι ἡμῖν τοῦ πολιτισμοῦ οἱ θησαυροί. Λαὸς καὶ σπουδαστὰὶ κατειργάσθησαν αὐτὴν σύμβολον ἀσπάσιον τῆς ὑλικῆς καὶ διανοητικῆς μελλούσης προόδου τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

Ὁ λαὸς θέλει τύχει διὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀπὸ τοῦ ἐμπορίου καὶ γεωργίας καὶ βιομηχανίας καὶ ναυτιλίας ποριζομένης εὐημερίας, ὑμεῖς δὲ παρασκευάσεσθε τῇ πατρίδι τὴν ἀπὸ τῶν ιδεῶν, αἵτινές εἰσὶ τῶν ἐπισημῶν καὶ καλῶν τεχνῶν καὶ φιλολογίας ἢ γένεσις, δόξαν.

Ὡ θεσπέσιον τοῦ Ἑλλήνος ὄνειρον ἀπὸ τῆς ἐκ ξεστῶν κεράων ἐξελθὼν πύλης! Ὅταν ὁ Θεὸς εἰς ἐν ὀλόκληρον ἔθνος τὰς αὐτὰς ἐμβάλλη ιδέας καὶ τὸ φρόνημα αὐτοῦ ἀναπτεροῖ, αἱ ιδέαι αὗται διὰ τοῦ χρόνου λαμβάνουσι σάρκα καὶ πραγματοποιοῦνται καί, πρᾶγμα γενόμεναι, εὐρίσκονται ὑπερακοντίσασαι τὸ τεθὲν εἰς τὰς ἐλπίδας τέρμα.